

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะกล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอและครูเกี่ยวกับทักษะที่พึงประสงค์ของศึกษานิเทศก์อำเภอ ในเขตการศึกษา 1.
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอและครูเกี่ยวกับทักษะที่พึงประสงค์ของศึกษานิเทศก์อำเภอ ในเขตการศึกษา 1.

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร ประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์อำเภอและครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในเขตการศึกษา 1 โดยใช้ศึกษานิเทศก์อำเภอทุกคน จำนวน 26 คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง ส่วนกลุ่มครูกลุ่มตัวอย่างมา 389 คน รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งสิ้น 415 คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม 1 ชุด ประกอบด้วย คำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และโดยทางไปรษณีย์ ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไป 415 ชุด ได้รับกลับคืนมา 351 ชุด คิดเป็นร้อยละ 84.58
4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ใช้โปรแกรมแบบ SPSS คำนวณค่าร้อยละและไคสแควร์
  - 4.1 ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ค่าร้อยละ
  - 4.2 ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอและครูเกี่ยวกับทักษะที่พึงประสงค์ของศึกษานิเทศก์อำเภอ วิเคราะห์

โดยใช้คำร้อยละ และ เปรียบเทียบความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอ
กับครูเกี่ยวกับทักษะที่พึงประสงค์ของศึกษานิเทศก์อำเภอ โดยใช้ Chi-square

สรุปผลการวิจัย

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 ศึกษานิเทศก์อำเภอส่วนใหญ่ เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีอายุต่ำกว่า 30 ปี วุฒิปริญญาตรี และศึกษานิเทศก์อำเภอทุกคนทำงานในตำแหน่งศึกษานิเทศก์มาไม่ถึง 5 ปี ทั้งนี้เนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เพิ่งบรรจุแต่งตั้งศึกษานิเทศก์อำเภอ เมื่อปีการศึกษา 2525 นี้เอง

1.2 ครูส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุต่ำกว่า 30 ปี อายุราชการ 5-10 ปี และมีวุฒิปริญญาตรี

2. ความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอและครูเกี่ยวกับทักษะที่พึงประสงค์ของศึกษานิเทศก์อำเภอ สรุปได้ว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่าศึกษานิเทศก์อำเภอ ควร มีทักษะทั้ง 3 ทักษะ คือ ทักษะด้านเทคนิค ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะด้านคตินิยม อยู่ใน ระดับมากที่สุด และครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีทักษะทั้ง 3 ทักษะนี้ อยู่ในระดับมาก ดังนี้

2.1 ทักษะด้านเทคนิค ศึกษานิเทศก์อำเภอส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีทักษะด้านเทคนิค มากที่สุด จำนวน 12 ทักษะใน 20 ทักษะ คือ การใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายทั้งการพูดและการเขียน การจับประเด็นสำคัญของเรื่องที่ฟังและอ่านได้ถูกต้อง การจัดลำดับความสำคัญของเรื่องได้ถูกต้อง การริเริ่มใช้และประยุกต์เทคนิคการสอนใหม่ ๆ มาแนะนำครูโดยสามารถปฏิบัติได้จริงและบังเกิดผลดี การนิเทศช่วยเหลือและบริการในการวัดและประเมินผลของโรงเรียน การวางแผนปฏิบัติงานการนิเทศการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการที่จำเป็นของโรงเรียน อย่างมีขั้นตอน ต่อเนื่องและปฏิบัติได้จริง การปรับปรุงวิธีการนิเทศให้เหมาะสมกับสภาพการณ์อยู่เสมอ การใช้เทคนิคและวิธีการที่ถูกต้องในการส่งเสริมให้ครูได้มีโอกาสทำงานตามความรู้ ความสามารถของตน การมีกิริยาท่าทางในการทำงานกระฉับกระเฉง คล่องแคล่ว ว่องไว การวางโครงการและจัดประชุม อบรม สัมมนาได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์และโอกาส การใช้วิธีการต่าง ๆ ในการให้คำปรึกษาแก่ครู ทั้งเป็นรายบุคคลและหมู่คณะ และการใช้ภาษาท่าทางในการสื่อความหมายได้อย่างเหมาะสม และถูกต้องตามโอกาสต่าง ๆ ส่วนอีก 8 ทักษะ

มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีทักษะด้านเทคนิค มากที่สุด 3 ทักษะใน 20 ทักษะ คือ การสาธิตการสอนใหม่ ๆ ที่ได้ผลดีได้ การริเริ่มใช้ และประยุกต์เทคนิคการสอนใหม่ ๆ มาแนะนำครู โดยสามารถปฏิบัติได้จริงและบังเกิดผลดี และการวางแผนปฏิบัติงานการนิเทศการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการที่จำเป็น ของโรงเรียน ส่วนอีก 17 ทักษะ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ทั้งศึกษานิเทศก์อำเภอและครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอ ควรมีทักษะด้านเทคนิค มากที่สุด 2 ทักษะ คือ การริเริ่มใช้ และประยุกต์เทคนิคการสอนใหม่ ๆ มาแนะนำครู และการวางแผนปฏิบัติงานการนิเทศการศึกษาให้สอดคล้องกับ ความต้องการที่จำเป็นของโรงเรียน และมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีทักษะด้านเทคนิคมาก 8 ทักษะ คือ การทำหน้าที่ประธานในที่ประชุมอย่างมีประสิทธิภาพ การทำและใช้สื่อการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม การใช้เครื่องมือสื่อสาร หรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ ช่วยในการดำเนินงานด้านวิชาการได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม การวัดและประเมินผลงานการนิเทศของศึกษานิเทศก์ การสร้างผลงานทางด้านวิชาการให้ปรากฏอยู่เสมอ การแนะนำชี้แจงให้ครูเข้าใจระเบียบการเกี่ยวกับกรเรียนการสอนและการนิเทศการศึกษา การใช้ภาษาท่าทางในการสื่อความหมายได้อย่างเหมาะสมและถูกต้องตามโอกาสต่าง ๆ และการรวบรวมการจัดและ การใช้ระบบข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงาน

2.2 ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ศึกษานิเทศก์อำเภอส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ มากที่สุด จำนวน 17 ทักษะใน 20 ทักษะ คือ การแสดงความรู้สึก เห็นอก เห็นใจผู้อื่นด้วยความจริงใจ การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ ของงานนิเทศการศึกษา การทำความรู้จัก และสร้างความคุ้นเคยเป็นกันเองกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาได้รวดเร็ว การโน้มน้าวใจให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาเห็นความสำคัญของการนำผลของการประเมินมาปรับปรุงงาน การสังเกตความรู้สึกของคนอื่นได้รวดเร็ว และหาวิธีจูงใจไปสู่แนวทางที่ต้องการ การแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาให้ลุล่วงไปด้วยดี การเป็นผู้นำการอภิปรายได้อย่างแนบเนียนและมีประสิทธิภาพ การปรับตัวให้เข้ากับบุคลากรอื่นและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม การให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการทำงาน การสร้างบรรยากาศให้เกิดความร่วมมือ

ร่วมใจในกลุ่มผู้ร่วมงานนิเทศการศึกษา การยกย่อง ชมเชย และให้เกียรติ ผู้ที่ปฏิบัติงานดี หรือ มีความคิดดี ๆ ด้วยความจริงใจ การให้โอกาสและความสำคัญแก่ครูเท่าเทียมกันในการขอรับความช่วยเหลือ การสร้างความเชื่อมั่น ยอมรับ นับถือ ไว้วางใจและความรู้สึกปลอดภัยให้กับผู้ถูกสัมภาษณ์ การมีส่วนร่วมในการอภิปรายและกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่ม ชักถามปัญหา เสนอความคิดเห็นอย่างเปิดเผยปราศจากความกลัวเกรง การควบคุมพฤติกรรมการทำงานของคนที่จะมีผลกระทบต่อเพื่อนร่วมงานและหน่วยงาน การแสดงออกในด้านความคิดและความรู้สึกอันแท้จริงของคนต่อผู้ร่วมงานด้วยความมีน้ำใจและจริงใจ และการกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานแสดงออกซึ่งความคิดเห็นและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ส่วนอีก 3 ทักษะ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าศึกษานิเทศก์อำเภอกวามีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ มากที่สุดเพียงทักษะเดียว คือ การให้โอกาสและความสำคัญแก่ครูเท่าเทียมกันในการขอรับความช่วยเหลือ ส่วนอีก 19 ทักษะ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ทั้งศึกษานิเทศก์อำเภอกวและครูส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอกวามีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ มากที่สุด ทักษะเดียวคือ การให้โอกาสและความสำคัญแก่ครูเท่าเทียมกันในการขอรับความช่วยเหลือ และมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอกวามีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ มาก 4 ทักษะ คือ การสร้างความเข้าใจ โดยชี้แจงเหตุผลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องประโยชน์เข้าใจและยอมรับสถานการณ์ของตน การแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี การแสดงอารมณ์ขัน เพื่อลดความตึงเครียดในการปฏิบัติงานอย่างถูกกาลเทศะ และการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับธรรมเนียมและวัฒนธรรมของสังคม

2.3 ทักษะด้านคตินิยม ศึกษานิเทศก์อำเภอกวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าศึกษานิเทศก์อำเภอกวามีทักษะด้านคตินิยม มากที่สุด จำนวน 11 ทักษะใน 20 ทักษะ คือ การนำผลที่ได้จากการประเมินไปประกอบในการคิดริเริ่มแก้ไขและปรับปรุง งานการศึกษาได้อย่างเหมาะสม การนำปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นมาวิเคราะห์ และอภิปรายร่วมกันระหว่างครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องแล้วสรุปประเด็นของปัญหา เพื่อหาข้อยุติและวิธีการแก้ปัญหาให้กับกลุ่ม การวิพากษ์วิจารณ์เรื่องใด ๆ อย่างมีเหตุผลโดยมีข้อมูลเป็นหลักฐาน การวินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ อย่างพิถีพิถันเคราะห้ก่อนตัดสินใจสั่งการ โดยคำนึงถึงผลได้ผลเสียของส่วนรวม เป็นสำคัญ การรอบรู้และทันต่อเหตุการณ์ทุกด้านอยู่เสมอ การปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา โดยคำนึงถึงประโยชน์ สวัสดิการ สวัสดิภาพ และคุณภาพของการศึกษา เพื่อผลประโยชน์ต่อนักเรียน เป็นสำคัญ การทำงานด้วยความ

เชื่อมั่นในตนเอง และรับผิดชอบต่องานที่ทำ การเลือกใช้วิธีการพิเศษได้เหมาะสมกับปัญหาและ ผู้รับการนิเทศ การนำเอาความรู้ในหลาย ๆ ด้านไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ให้เกิดประโยชน์ ได้ การกล้ารับผิดชอบในงานที่ต้องเสี่ยงต่อความผิด เพื่อผลสำเร็จของงาน โดยส่วนรวม และ การเข้าใจเป้าหมายส่วนรวมของโรงเรียน ของหน่วยงานที่ปฏิบัติ และของหน่วยเหนืออย่างถูกต้อง และประสานสัมพันธ์กันส่วนอีก 9 ทักษะมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ครูส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่าคุณศึกษานิเทศก์อำเภอ ควรมีทักษะด้านคตินิยมมากที่สุด 4 ทักษะ ใน 20 ทักษะ คือ การวินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ อย่างพินิจพิเคราะห์ก่อนตัดสินใจสั่งการ โดย คำนึงถึงผลได้ ผลเสีย ของส่วนรวม เป็นสำคัญ การรอบรู้และทันต่อเหตุการณ์ทุกด้านอยู่เสมอ การ ปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาโดยคำนึงถึงประโยชน์ สวัสดิการ สวัสดิภาพ และคุณภาพของการศึกษา เพื่อผลประโยชน์ต่อนักเรียน เป็นสำคัญ การทำงานด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง และรับผิดชอบต่องาน ที่ทำ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอและครู ที่ว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอควรมี ทักษะ 4 ทักษะนี้มากที่สุด

นอกจากนี้ ศึกษานิเทศก์อำเภอและครูส่วนใหญ่ยังมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีทักษะด้านคตินิยมมาก 9 ทักษะ คือการตัดสินใจสั่งการได้รวดเร็ว ถูกต้อง และเที่ยงธรรม การตั้งคำถามครอบคลุมประเด็นที่สำคัญ ๆ การรู้จักวิเคราะห์เจตนาที่แอบแฝงอยู่ในความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อประกอบการตัดสินใจ การประยุกต์ตัวอย่าง และวิธีการดำเนินงานที่ได้พบเห็นและศึกษามาไปใช้ได้เหมาะสม มีประสิทธิภาพ การคาดการณ์ที่จะเกิดจากการกระทำในปัจจุบันได้แม่นยำ เพื่อหาทางป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต การเสนอแนะวิธีการแก้ ปัญหาหลาย ๆ วิธี เพื่อให้ผู้ร่วมงานเลือกวิธีที่เหมาะสมกับสถานการณ์ของตน การรวบรวมสถานการณ์ เหตุการณ์ และข่าวสาร ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น แล้วสรุปเรื่องราวได้ถูกต้อง การแสดงความคิดเห็นที่ลึกซึ้ง กว้างขวาง มองการณ์ไกล และ การนำผลการวิจัยไปใช้ปรับปรุงงาน ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

3. เปรียบเทียบความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอกับครู เกี่ยวกับทักษะที่พึงประสงค์ของศึกษานิเทศก์อำเภอ สรุปได้ว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอและครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะที่พึงประสงค์ของศึกษานิเทศก์อำเภอทั้ง 3 ทักษะ คือ ทักษะด้านเทคนิค ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะด้านคตินิยม ไม่แตกต่างกัน

4. ความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอและครูเกี่ยวกับลำดับความสำคัญของทักษะที่ศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีจากมากไปหาน้อย สรุปได้ว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอและครู ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์มากที่สุด รองลงไปคือ ทักษะด้านเทคนิค และทักษะด้านคตินิยม ตามลำดับ

เพื่อความสะดวกและเข้าใจง่ายต่อการศึกษา ผู้วิจัยขอสรุปความคิดเห็นและ เปรียบเทียบความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอและครู เกี่ยวกับทักษะที่พึงประสงค์ของศึกษานิเทศก์อำเภอไว้ในตาราง 12

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 12 สรุปความคิดเห็นและเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะที่พึงประสงค์ของศึกษานิเทศก์อำเภอ (เสนอเฉพาะตัวเลขน้าข้อกระทง)

ทักษะ	ทักษะตามความคิดเห็น ของศึกษานิเทศก์	ทักษะตามความคิดเห็น ของครู	ทักษะตามความคิดเห็น ของศึกษานิเทศก์และครู	ทักษะที่มีความคิดเห็น ต่างกัน	ทักษะที่มีความคิดเห็น ไม่ต่างกัน
1. ด้านเทคนิค					
มากที่สุด	1,2,3,5,9,11,12, 14,16,17,18,19	4,5,11	5,11	* * * ** ** ** 2,3,6,9,12,17, 19,20.	1,4,5,7,8,10,11, 13,14,15,16,18.
มาก	4,6,7,8,10,13,15 19,20	1,2,3,6,7,8,9, 10,12,13,14,15, 16,17,18,19,20	6,7,8,10,13,15, 19,20		
น้อย	-	-	-		
น้อยที่สุด	-	-	-		
2. ด้านมนุษยสัมพันธ์					
มากที่สุด	21,22,23,24,26,27 28,29,30,31,32,33 34,35,36,37,38,	33	33	** 22,23,24,28,30, ** 32	21,25,26,27,29, 31,33,34,35,36, 37,38,39,40
มาก	25,27,39,40	21,22,23,24,25, 26,27,28,29,30, 31,32,34,35,36,37 38,39,40	25,27,39,40		
น้อย	-	-	-		
น้อยที่สุด	-	-	-		

ทักษะ	ทักษะตามความคิดเห็น ของศึกษานิเทศก์	ทักษะตามความคิดเห็น ของครู	ทักษะตามความคิดเห็น ของศึกษานิเทศก์และครู	ทักษะที่มีความคิดเห็น ต่างกัน	ทักษะที่มีความคิดเห็น ไม่ต่างกัน
3. ด้านศตนิยม					
มากที่สุด	42, 43, 45, 48, 49, 52, 53, 54, 57, 58, 60	48, 49, 52, 53	48, 49, 52, 53	45*, 48**, 54*	41, 42, 43, 44, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 60
มาก	41, 44, 46, 47, 50, 51, 55, 56, 59	41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 50, 51, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60	41, 44, 46, 47, 50, 51, 55, 56, 59		
น้อย	-	-			
น้อยที่สุด	-	-			

19) 27) ศึกษานิเทศก์จำนวนเท่ากันมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด และมาก

*

ต่างกันที่ระดับ .05

**

ต่างกันที่ระดับ .01

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอและครูเกี่ยวกับทักษะที่พึงประสงค์ของศึกษานิเทศก์อำเภอ ดังกล่าวมาแล้ว พอจะอภิปรายเพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับทักษะที่พึงประสงค์ของศึกษานิเทศก์อำเภอ ดังนี้

1. ทักษะด้านเทคนิค

จากการศึกษาข้อมูลจากความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอและครูเกี่ยวกับทักษะที่พึงประสงค์ด้านเทคนิคของศึกษานิเทศก์อำเภอ ได้ค้นพบว่าศึกษานิเทศก์อำเภอมีความคิดเห็นว่ศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีทักษะด้านเทคนิคอยู่ในระดับมากที่สุด และครูมีความคิดเห็นว่ศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีทักษะนี้อยู่ในระดับมาก และได้ค้นพบต่อไปอีกว่ศึกษานิเทศก์อำเภอและครูมีความคิดเห็นตรงกันว่ศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีทักษะหรือความสามารถความชำนาญในเรื่องต่อไปนี้มากที่สุดคือ การริเริ่มใช้และประยุกต์เทคนิคการสอนใหม่ ๆ มาแนะนำครูโดยสามารถปฏิบัติได้จริง และบังเกิดผลดี และการวางแผนปฏิบัติงานการนิเทศการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการที่จำเป็นของโรงเรียนอย่างมีขั้นตอนต่อเนื่อง และปฏิบัติได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิจิตร อนวัชพันธุ์ และวีระชาติ นกสอน ที่ว่ ศึกษานิเทศก์ควรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เกี่ยวกับงานในหน้าที่ (22 : 43) และศึกษานิเทศก์ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ นโยบายและแผนงานนิเทศของหน่วยงานทุกระดับ มีความสามารถในการวางแผนงาน และโครงการนิเทศ (21 : 79) นอกจากนี้ผลการวิจัยยังได้ค้นพบอีกว่ ศึกษานิเทศก์อำเภอและครูมีความคิดเห็นตรงกันว่ศึกษานิเทศก์อำเภอ ควรมีทักษะต่อไปนี้อยู่ในระดับมากที่สุดคือ การทำหน้าที่ประธานในที่ประชุม การทำและใช้สื่อการเรียนการสอน การใช้เครื่องมือสื่อสารหรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ ช่วยในการดำเนินงานด้านวิชาการ การวัดและประเมินผลงานการนิเทศของศึกษานิเทศก์ การสร้างผลงานทางด้านวิชาการ การแนะนำชี้แจงให้ครูเข้าใจระเบียบการเกี่ยวกับการเรียนการสอน และการนิเทศการศึกษา การใช้ภาษาท่าทางในการสื่อความหมาย และการรวบรวมการจัด และการใช้ระบบข้อมูล ทั้งนี้พอที่จะอภิปรายได้ว่ ศึกษานิเทศก์อำเภอซึ่งมีหน้าที่ในการนิเทศ แนะนำ ช่วยเหลือครูโดยตรง ถ้าศึกษานิเทศก์อำเภอ มีทักษะหรือความสามารถ ความชำนาญ ในทักษะเหล่านี้มากเพียงใด ก็จะสามารถนิเทศ แนะนำ ช่วยเหลือครูได้มากเพียงนั้น ดังนั้นศึกษานิเทศก์อำเภอจึงมีความปรารถนาที่จะมีทักษะต่าง ๆ เหล่านี้ให้มากที่สุด และในทำนองเดียวกัน ครูซึ่งเป็นผู้รับการนิเทศ แนะนำ ช่วยเหลือ จากศึกษานิเทศก์ก็มีความปรารถนาที่จะได้รับการนิเทศจากผู้นิเทศที่มีทักษะต่าง ๆ มาก ๆ เพื่อที่ตนจะได้รับการช่วยเหลือแนะนำในสิ่งที่ดีและถูกต้อง

เกี่ยวกับทักษะด้านเทคนิคนี้ มีทักษะที่น่าสังเกตอยู่ที่ทักษะหนึ่ง คือ การนิเทศ ช่วยเหลือ และบริการในการวัดและประเมินผลงานของโรงเรียน ซึ่งศึกษานิเทศก์อำเภอและครูส่วนใหญ่ (ร้อยละ 69.2 และ 52.6) มีความคิดเห็นว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีทักษะนี้อยู่ในระดับมากที่สุด แต่มีครูจำนวนร้อยละ 19 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย ซึ่งเป็นจำนวนมากพอที่จะอภิปรายได้ว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอคิดว่าตนเองมีความรู้ ความสามารถเพียงพอที่จะให้การช่วยเหลือ โรงเรียนในเรื่องนี้ได้ และมีความเต็มใจที่จะให้การช่วยเหลือ แต่ครูก็มีความคิดว่าเรื่องภายในโรงเรียนไม่มีใครที่จะรู้ดีไปกว่าครูภายในโรงเรียนเอง ดังนั้น การวัดและประเมินผลงานของโรงเรียนจึงควรกระทำโดยครูภายในโรงเรียนมากกว่าบุคคลภายนอก ศึกษานิเทศก์อำเภอจึงควรที่จะพิจารณาเรื่องนี้เป็นกรณีพิเศษ

2. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์

จากผลการวิจัย ได้ค้นพบว่าศึกษานิเทศก์อำเภอมีความคิดเห็นว่าศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์อยู่ในระดับมากที่สุด และครูมีความคิดเห็นว่าศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีทักษะนี้อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ถวิล วรรมปะ เก ที่ว่า ศึกษานิเทศก์ผู้บริหาร และครูประถมศึกษา เห็นด้วยที่ผู้นิเทศควรมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (20 : 124) และได้ค้นพบต่อไปอีกว่าศึกษานิเทศก์อำเภอและครูมีความคิดเห็นตรงกันว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีทักษะเกี่ยวกับ การให้โอกาสและความสำคัญแก่ครูเท่าเทียมกันในการขอรับความช่วยเหลือ อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับความคิดเห็นของ ไวส์ (Wiles) อันรุห์ และเทอร์เนอร์ (Unruh and Turner) ที่ว่า ศึกษานิเทศก์ควรเป็นคนคบง่าย ให้การต้อนรับแก่ผู้มาขอรับบริการนิเทศ หลีกเลี่ยงการใช้อิทธิสิทธิ์ (14 : 13) และคำนึงอยู่เสมอว่าผู้ร่วมอาชีพมีความเท่าเทียมกัน (31 : 70) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวความคิดของ สเปียร์ส (29 : 163) และผลการวิจัยของ วิจิตร อนุรักษ์พันธุ์ (22 : 43) เกี่ยวกับคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์ที่ว่า ศึกษานิเทศก์ควรเป็นผู้มีความยุติธรรม นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังได้ค้นพบอีกว่าศึกษานิเทศก์อำเภอและครูมีความคิดเห็นตรงกันว่าศึกษานิเทศก์อำเภอ ควรมีทักษะต่อไปนี้อยู่ในระดับมากที่สุด คือ การสร้างความเข้าใจโดยชี้แจงเหตุผลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเสียประโยชน์เข้าใจและยอมรับสภาพการณ์ของตน การแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้น เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา การแสดงอารมณ์ขันเพื่อลดความตึงเครียดในการปฏิบัติงาน และการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับธรรม เนียมและวัฒนธรรมของสังคม ทั้งนี้ พอที่จะอภิปรายได้ว่า การที่ศึกษานิเทศก์อำเภอมีความคิดเห็นว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์อยู่ในระดับมากที่สุด และครูมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากนั้น ก็เนื่องจาก

ศึกษานิเทศก์มองบทบาทของตนเองว่า มีแต่พระคุณ ไม่มีพระเดช ดังนั้น การที่ศึกษานิเทศก์จะทำงานของตนให้บรรลุตาม เป้าหมายได้จะต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ และความสัมพันธ์ส่วนตัว เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้รับการนิเทศ หรือการที่ศึกษานิเทศก์มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้รับการนิเทศ จะทำให้ผู้รับการนิเทศ มีความเชื่อมั่น ยอมรับ นับถือ ไว้วางใจ และพร้อมที่จะรับการนิเทศ และ เมื่อผู้รับการนิเทศมีความพร้อมที่จะรับการนิเทศแล้ว การนิเทศของศึกษานิเทศก์ก็จะบรรลุเป้าหมาย จึงอาจกล่าวได้ว่า ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์มีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับศึกษานิเทศก์อำเภอ

เกี่ยวกับทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์นี้มีทักษะที่น่าสนใจอยู่ทักษะหนึ่ง คือ การแสดงอารมณ์ขัน เพื่อลดความตึงเครียดในการปฏิบัติงานศึกษานิเทศก์อำเภอและครูส่วนใหญ่ (ร้อยละ 53.9 และ 55.4) มีความคิดเห็นว่าศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีทักษะนี้อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ อันรูห์ และ เทอร์เนอร์ (Unruh and Turner) เกี่ยวกับอริยาบถที่น่าคบ (Good Manners) ของศึกษานิเทศก์ว่า ศึกษานิเทศก์ควรมีอารมณ์ขัน (31 : 70) แต่มีครูจำนวนมากถึง ร้อยละ 18.8 ที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย ซึ่งพอที่จะอภิปรายได้ว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอในฐานะที่ตนมีหน้าที่ในการให้การอบรม แนะนำ ช่วยเหลือครู ถ้าเน้นแต่ด้านวิชาการเพียงอย่างเดียว ครูก็จะเบื่อ จึงมีความคิดเห็นว่าการแสดงอารมณ์ขัน เพื่อสร้างบรรยากาศและลดความตึงเครียดเป็นสิ่งจำเป็น แต่ในการแสดงอารมณ์ขันบางครั้งของศึกษานิเทศก์บางคน อาจมีการพูดคำหยาบ คำลามก คำผวน หรือคำที่ความหมายเป็นสองแง่สองง่าม ครูจึงไม่ชอบ โดยเฉพาะครูหญิง และผู้วิจัยได้วิเคราะห์เพิ่มเติมกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะนี้อยู่ในระดับน้อย พบว่าเป็นครูหญิง 49 คน คิดเป็นร้อยละ 15.1 และ เป็นครูชาย 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.7

3. ทักษะด้านคตินิยม

จากผลการวิจัยได้พบว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอมีความคิดเห็นว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีทักษะด้านคตินิยมอยู่ในระดับมากที่สุด และครูมีความคิดเห็นว่าศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีทักษะนี้อยู่ในระดับมาก และให้ค้นพบต่อไปอีกว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอและครูมีความคิดเห็นตรงกันว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีทักษะ หรือความสามารถ ความชำนาญ ในเรื่องต่อไปนี้มากที่สุดคือ การวินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ อย่างพินิจพิจารณาที่ก่อนตัดสินใจสั่งการ โดยคำนึงถึงผลได้ผลเสียของส่วนรวม เป็นสำคัญ การรอบรู้และทันต่อเหตุการณ์ทุกด้านอยู่เสมอ การปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาโดยคำนึงถึงประโยชน์ สวัสดิการ สวัสดิภาพ และคุณภาพของการศึกษา เพื่อผลประโยชน์ต่อนักเรียน และการทำ

งานด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง และรับผิดชอบต่องานที่ทำ ซึ่งอาจอภิปรายได้ว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอ ในฐานะที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านวิชาการ ถึงแม้ว่างานบางอย่างศึกษานิเทศก์อำเภอจะไม่ได้เป็นผู้ตัดสินใจสั่งการเอง แต่ก็มีหน้าที่ในการเสนอแนะความคิดเห็นในการตัดสินใจสั่งการแก่ผู้บริหาร เพื่อผู้บริหารจะได้ตัดสินใจไม่ผิดพลาด หรือผิดพลาดน้อยที่สุด ดังนั้น ศึกษานิเทศก์อำเภอจึงควรมีทักษะในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และวินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ อย่างยิ่ง นอกจากนี้ศึกษานิเทศก์อำเภอจึงควรมีความรู้และทันต่อเหตุการณ์ทุกด้านอยู่เสมอ ไม่เฉพาะแต่ทางด้านวิชาการเท่านั้น เพราะจะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างให้ครูเกิดศรัทธาในตัวศึกษานิเทศก์อำเภอ การปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดกับนักเรียน เป็นสำคัญ ในการทำงานต้องมีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความรับผิดชอบต่องานที่ทำ เพราะการทำงานด้วยความรับผิดชอบจะทำให้งานสำเร็จลุล่วงด้วยดีและมีประสิทธิภาพ

เกี่ยวกับทักษะด้านคตินิยม มีทักษะที่น่าสังเกตอยู่ที่ทักษะหนึ่ง คือ การตั้งคำถามครอบคลุมประเด็นที่สำคัญ ๆ ซึ่งศึกษานิเทศก์อำเภอและครูส่วนใหญ่ (ร้อยละ 61.5 และ 62.4) มีความคิดเห็นว่าศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีทักษะนี้อยู่ในระดับมาก แต่มีครูจำนวนมากพอสมควร (ร้อยละ 18.8) ที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย ทั้ง ๆ ที่ทักษะนี้มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับศึกษานิเทศก์ เพราะงานของศึกษานิเทศก์อำเภอ ไม่ว่าจะเป็นการนิเทศ แนะนำ หรือการจัดประชุม อบรม สัมมนา เพื่อที่จะทราบว่าครูมีความเข้าใจในเรื่องที่นิเทศ หรือประชุม อบรม สัมมนา หรือไม่ เพียงใด การตั้งคำถามให้ครอบคลุมประเด็นที่สำคัญ ๆ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง แต่เป็นที่น่าสังเกตที่ครูจำนวนถึง ร้อยละ 18.8 มีความคิดเห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นไม่มากนัก ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจมาก

4. เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะที่พึงประสงค์ของศึกษานิเทศก์อำเภอ

จากผลการวิจัยได้ค้นพบว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอและครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะที่พึงประสงค์ทั้งสามด้านของศึกษานิเทศก์อำเภอ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้พอที่จะอภิปรายได้ว่า งานของศึกษานิเทศก์อำเภอ และงานของครูมีลักษณะใกล้เคียงกัน คือ เป็นงานทางด้านวิชาการ ทักษะที่ศึกษานิเทศก์อำเภอและครูใช้ในการปฏิบัติงานจึงไม่แตกต่างกันมากนัก ดังที่ สเปียร์ส (Spears) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์ไว้ว่า... ศึกษานิเทศก์ควรมีทักษะต่าง ๆ เหมือนอย่างครู (29 : 164) เหตุผลอีกประการหนึ่งคือ ทักษะทั้งสามนี้ เป็นสิ่งที่ดีและมีประโยชน์สำหรับศึกษานิเทศก์เป็นอย่างยิ่ง ศึกษานิเทศก์อำเภอในฐานะที่เป็นผู้ให้

การนิเทศแก่ครู ก็มีความประสงค์ที่จะมีทักษะทั้งสามด้านนี้มาก ๆ และครูในฐานะเป็นผู้รับการนิเทศ ก็มีความประสงค์ที่จะได้รับการนิเทศจากศึกษานิเทศก์ที่มีทักษะทั้งสามด้านนี้มาก ๆ เช่นกัน ดังนั้น ศึกษานิเทศก์อำเภอและครูจึงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะที่พึงประสงค์ของศึกษานิเทศก์อำเภอไม่แตกต่างกัน

5. ลำดับความสำคัญของทักษะที่ศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีจากมากไปหาน้อย

จากผลการวิจัยได้พบว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอและครูมีความคิดเห็นว่าศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์มากที่สุด รองลงไป คือ ทักษะด้านเทคนิค และทักษะด้านคตินิยม ตามลำดับ ทั้งนี้พอที่จะอภิปรายได้ว่า ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับศึกษานิเทศก์ เพราะการทำงานของศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ทำร่วมกับคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำร่วมกับครู ไม่ว่าจะศึกษานิเทศก์จะมีความรู้ ความสามารถ มีเทคนิค และวิธีการในการนิเทศดีเพียงใดก็ตาม ถ้าขาดมนุษยสัมพันธ์เสียแล้วก็ยากที่จะนำความรู้ เทคนิค วิธีการไปถ่ายทอดแก่ครูได้ และการที่ศึกษานิเทศก์อำเภอและครูมีความคิดเห็นว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีทักษะด้านเทคนิค เป็นลำดับที่ 2 ก็พอที่จะอภิปรายได้ว่า เมื่อศึกษานิเทศก์ใช้หลักการมนุษยสัมพันธ์ต่าง ๆ จนทำให้ครูยอมรับ นับถือ ให้ความไว้วางใจ มีความเชื่อมั่นในตัวศึกษานิเทศก์ และพร้อมที่จะรับการนิเทศแล้ว หลังจากนั้นศึกษานิเทศก์ก็จะใช้ ทักษะด้านเทคนิคต่าง ๆ ทั้งความรู้ ความสามารถ เทคนิค และวิธีการในการนิเทศ แนะนำ ช่วยเหลือครู ซึ่งจะได้ประโยชน์และได้ผลกว่า การที่ศึกษานิเทศก์เข้าไปนิเทศ โดยที่ครูยังไม่พร้อมที่จะรับการนิเทศทั้งกายและใจ

การที่ศึกษานิเทศก์อำเภอและครูมีความคิดเห็นว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีทักษะด้านคตินิยมเป็นลำดับสุดท้าย ก็พอที่จะอภิปรายได้ว่า บทบาทของศึกษานิเทศก์ เป็นการทำงานร่วมกับครูในด้านวิชาการเป็นส่วนใหญ่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ หรือการวินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ จะอยู่ในขั้นของการเสนอความคิดเห็นให้ผู้บริหารเป็นผู้ตัดสินใจสั่งการ ศึกษานิเทศก์ไม่ได้เป็นผู้ตัดสินใจสั่งการเอง ศึกษานิเทศก์อำเภอจึงใช้ทักษะด้านนี้น้อย เมื่อศึกษานิเทศก์อำเภอใช้ทักษะด้านคตินิยมน้อย จึงทำให้ศึกษานิเทศก์อำเภอและครูมีความคิดเห็นว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีทักษะด้านคตินิยม เป็นลำดับสุดท้าย

เป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งที่ข้อค้นพบของการวิจัยนี้ เกี่ยวกับลำดับความสำคัญของทักษะที่ศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีจากมากไปหาน้อย ต่างกับทักษะของผู้บริหารและครูควรมีจากมากไปหาน้อย ซึ่ง นพพงษ์ บุญจิตราวุธย์ ให้ความคิดเห็นไว้ว่า ผู้บริหารควรมีทักษะด้านคตินิยมมากที่สุด

รองลงไป คือ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะด้านเทคนิค ตามลำดับ ส่วนครูควรมีทักษะด้านเทคนิคมากที่สุด รองลงไป คือ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะด้านคตินิยม ตามลำดับ (32 : 20) และเป็นที่น่าสังเกต คือ ลำดับของทักษะที่ศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีใกล้เคียงกับลำดับของทักษะที่ครูควรมี ต่างกันที่ศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์มากที่สุด รองลงไป คือ ทักษะด้านเทคนิค แต่ครูควรมีทักษะด้านเทคนิคมากที่สุด รองลงไป คือ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งอาจอธิบายได้ว่า ครูทำงานร่วมกับนักเรียนมากกว่าบุคคลอื่น และนักเรียนก็ต้องให้ความเคารพนับถือ และเชื่อฟังครูอยู่แล้ว ครูจึงไม่จำเป็นต้องสร้างมนุษยสัมพันธ์เป็นพิเศษอย่างใดกับนักเรียน ครูจึงควรมีความรู้มาก ๆ พร้อมทั้งมีเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน ส่วนศึกษานิเทศก์อำเภอทำงานร่วมกับครูเป็นส่วนใหญ่ และครูก็ไม่ได้เป็นผู้ผู้ใต้การบังคับบัญชาของศึกษานิเทศก์อำเภอ ศึกษานิเทศก์อำเภอจึงจำเป็นต้องมีและใช้ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์เป็นอย่างมาก ในการที่จะทำให้ครู ยอมรับ นับถือ และให้ความไว้วางใจ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ศึกษานิเทศก์อำเภอต้องมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์มากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ก. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยครั้งนี้

1. ในการจัดการฝึกอบรมศึกษานิเทศก์อำเภอ หลักสูตรการฝึกอบรมในส่วนที่ต้องการฝึกทักษะ ควรเน้นทักษะในด้านมนุษยสัมพันธ์ให้มากที่สุด รองลงไป คือ ทักษะด้านเทคนิค และทักษะด้านคตินิยม ตามลำดับ
2. ถ้าเป็นไปได้ในการคัดเลือกบุคคลมาเป็นศึกษานิเทศก์อำเภอ ควรพิจารณาผู้ที่มีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์มากที่สุด เป็นลำดับแรก โดยใช้ข้อสอบ และพิจารณาผลจากภาคปฏิบัติ ในขณะที่ฝึกอบรม เป็นเครื่องมือในการคัดเลือก
3. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ควรแจ้งผลการวิจัยนี้ให้ศึกษานิเทศก์อำเภอทั่วประเทศทราบ เพื่อ เป็นแนวทางให้ศึกษานิเทศก์อำเภอได้พัฒนาทักษะของตนเอง
4. สถาบันการฝึกหัดครูที่มีหลักสูตรทางการนิเทศการศึกษา ควรเน้นหลักสูตรที่เกี่ยวกับทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ให้มากที่สุด รองลงไป คือ ทักษะด้านเทคนิค และทักษะด้านคตินิยม ตามลำดับ ทั้งในขั้นต้นทฤษฎีและปฏิบัติ

ข. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยในเรื่องที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันนี้ ในเขตการศึกษาอื่นอีกอย่างน้อยภาคละเขตการศึกษา เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยว่าเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร
2. เมื่อศึกษานิเทศก์อำเภอได้ทำงานไปสักระยะเวลาหนึ่ง เช่น ประมาณ 5 ปี หรือเมื่อมีศึกษานิเทศก์อำเภอครบตามอัตราคำสั่งที่ทางราชการกำหนดไว้ ควรทำการวิจัยเรื่องนี้อีกครั้งหนึ่ง เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยว่าจะเหมือนเดิมหรือต่างจากเดิมอย่างไร
3. ควรทำการวิจัยในเรื่องที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันนี้กับประชากรกลุ่มอื่น เช่น ศึกษานิเทศก์จังหวัด ศึกษานิเทศก์เขต ศึกษานิเทศก์กรม และผู้บริหาร ทุกสังกัด

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย